„שמו אותם על כסא החשמל והם מתו...“

מיטות — או שאני לא עולה איתה! בסוף היא לקחה חדר עם שתי מיטות, ואני ישנתי במיטה לחוד.

★ ★ ★

פעם, כשעליתי לאווירון, זה כבר היה מישחק בשבילי. הכל היה מישחק: השם „קלאודין“, הפספורט המזויף, השוטרים שלא יכולים לראות שאני ילד ולא ילדה — והעיקר, התחפושת. הרבה פעמים, כשהייתי מחופש בתור ילדה, הייתי נזכר איך שפעם, בבית שכטר בבני־ברק, רציתי שיחפשו אותי בפורים, ולא חיפשו אותי. ועכשיו, אפילו שאני כבר לא רציתי, חיפשו אותי.

אני חושב שרות בן־דויד הרגישה שזה לא מוצא חן בעיני, ושנמאס לי כל הזמן להתחפש כמו ילדה. אני דווקא רציתי שהיא תרגיש. שלא תחשוב שזה מוצא חן בעיני. שתדע שאני הולך איתה רק מפני שאני מוכרח, ומפני שכולם אמרו לי שאם יתפסו אותי ויחזירו אותי לארץ־ישראל, לא יתנו לי יותר להתחנך בתורה ויקחו אותי לרוסיה. אני זוכר, למשל, כשהיתה רוצה לקחת אותי בידיים, ככה בשביל לחבק אותי, הייתי דוחף אותה ממני. לפעמים, כש־היתה רוצה לשים את היד שלה על הכתף שלי, הייתי בורח. רק כשהיו מסתכלים עלינו והיו שם שוטרים, הייתי נותן לה להחזיק לי את היד, שלא יראו שאני לא הבת שלה.

כשהיינו במטוס, הרבה זמן אחרי שנסענו מבלגיה, שמענו פתאום רעש גדול מבחוץ, וגם האווירון התחיל להתנדנד נורא חזק. כולם התחילו לצעוק ולפהד

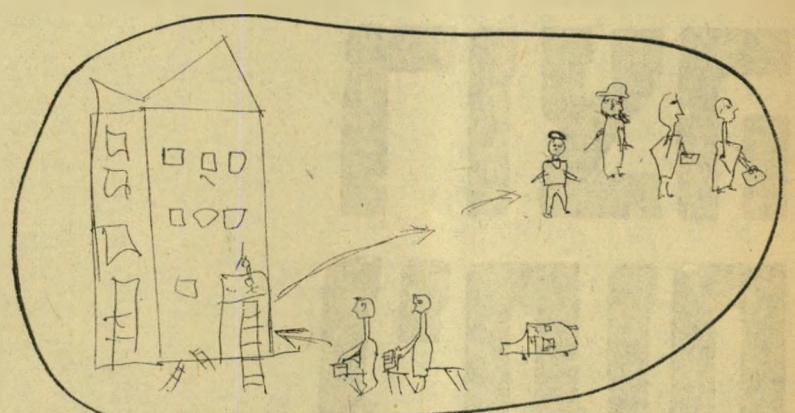

כך צייר יוסלה את המיפנה הדראמתי בפרשת חטיפתו. למטה: שני בלשים אמריקאים יוצאים ממכוניתם ונכנסים לבית זנוויל גרטנר. בפינה הימנית: שני הבלשים יצאו, כשאחריהם צועדים גרטנר ויוסלה.

הבלשים באים

שהאווירון הולך ליפול לים. אז הודיעו ברמקול שלא נפחד, שמוטור אחד נתקלקל אבל לא יקרה לנו שום דבר. אחר־כך אמרו שבגלל המוטור שהת־קלקל, לא ניסע לקנדה אלא ישר לניו־יורק. רות נורא כעסה בגלל זה, ואמרה שיותר טוב בשבילנו שנגיע לקנדה, מפני שבניו־יורק זה יותר מסוכן והמש־טרה בשדה־התעופה יכולה לתפוס אותי. היא גם פחדה כל הזמן שאם יהיה משהו לא בסדר במטוס כשנרד בניו־יורק, ויבואו הרבה עתונאים וצלמים, יגלו מי אני ואז יהיה רע מאוד בשביל רות.

זאת היתה הפעם הראשונה שראיתי את רות מפחדת. כל פעם, לא היה איכפת לה. אבל עכשיו, כשהיינו צריכים להגיע לניו־יורק, היא היתה מפחדת. אני ידעתי למה. מפני שבאמריקה מי שלוקח ילד לא שלו, קוראים לזה קיד־נאפינג, וזה דבר אסור. רות עצמה סיפרה לי פעם על כל זה. היא סיפרה לי על טייס אחד באמריקה, שאנשים לקחו את הילד שלו. אחר־כך, כשתפסו אותם, שמו אותם על כיסא חשמל והם מתו. אני לא זוכר מה קרה לילד של הטייס. אבל אני יודע שמאז — כל מי שעושה קידנאפינג לילד שהוא לא שלו, ותופסים אותו, שמים אותו על כיסא חשמל והוא מת.

כל זה אני נזכר עכשיו, מפני שאני נזכר איך שרות פחדה נורא לפני שהגענו לניו־יורק. אבל שום דבר לא קרה. השוטרים באמריקה הם כמו כל השוטרים ולא תפסו אותי. אני דווקא עמדתי ליד השוטרים ונתתי להם להסתכל, אבל הם לא גילו שום דבר. ורות כל הזמן אומרת לי: „הס־תובב, הסתובב!“

אף אחד לא חיכה לנו בשדה התעופה ואנחנו לקחנו טאקסי ונסענו. הגענו לבית של מנדל גרטנר. זה הבן של זנוויל גרטנר, שאחר־כך מצאו אותי אצלו בבית. היה שם גם אליהו־יוסף, האח של מנדל. גם הדוד שלהם, שמואל, היה בבית. והם כולם ראו איך שאני באתי לבוש כמו ילדה, והחלפתי את הבגדים ונעשיתי ילד. פעם נסעתי באופניים ליד הבית שלהם, אז שמואל אמר לי: „אל תיסע ברחוב. אם המשטרה תתפוס אותך, אתה חוזר ישר לארץ־ישראל.“ זאת אומרת שהם ידעו טוב מאוד מי אני ומאיפה הביאו אותי.

פעם אחרת, כשיצא אליהו־יוסף לאיזה מקום, אמרתי לו שאני רוצה ללכת איתו. הוא ענה לי: „לא כדאי. המשטרה יכולה לתפוס אותך.“

★ ★ ★

ני חשבתי כל הזמן שבניו־יורק יהיה לי טוב. ככה זה היה, אפילו כש־הייתי קטן. כולם היו אומרים: „אמריקה, זה מקום נהדר.“ אבל דווקא היה לי רע מאוד. זה היה כמו בבית־סוהר. כולם פחדו שהמשטרה תגלה אותי, ואם נתנו לי פעם לצאת לרחוב — הזהירו אותי מאה פעמים שאני יכול להכניס אותם לצרות. זה נמאס לי נורא, והרבה פעמים חשבתי על כיסא החשמל ועל הבן של הטייס — וחשבתי שלא איכפת לי כבר שהמשטרה תגלה אותי!

מנדל גרטנר היה מחלק חלב של אבא שלו. היה להם משק והרבה פרות בספרינג־וואלי, ועבדו אצלם פועלים. הרבה פעמים ביקשתי ממנדל שיקח אותי באוטו שלו, אבל אף פעם לא נתן לי לנסוע בשעות היום. רק בלילות היה לפעמים לוקח אותי לטיול. אחרי כמה זמן הסיע אותי לניו־יורק סיטי, לבית האבא שלו, זנוויל גרטנר. אמרו לי שאשאר לגור שם, ואם מישהו ישאל מה שמי, אענה: „ינקל פרנקל“.

אצל זנוויל גרטנר היתה לי הרגשה לא כל כך טובה. בכל מקום אחר ש־הייתי בו עד עכשיו, ידעתי שהאנשים רוצים להחזיק אותי. אבל אצל גרטנר, הרגשתי שהם לא רוצים אותי. כשרות היתה מבקרת היו לפעמים אומרים לצאת החוצה, באמצע השיחה שלהם. ברור שהיו מדברים עלי. אבל מה? לעמוד מאחורי הדלת ולהקשיב לא רציתי. שלא יתפסו אותי. פעם שאלתי את רות מה יש, על מה הם מדברים. היא ענתה לי שגרטנר לא רוצה להחזיק אותי אצלו. שהוא מפחד מהמשטרה. היא אמרה לי ששילמה לו הרבה כסף בשביל שיחזיק אותי, ובכל זאת הוא לא רוצה.

פעם אחרת, כשרות באה לבקר, אמרו לי לעזוב את החדר. עליתי לקומה שלמעלה. ידעתי שרות מדברת בטלפון. אז הרמתי את השפופרת שהיתה ב־קומה שלמעלה, ושמעתי מה שרות מדברת בטלפון. הרבה פעמים עשיתי ככה, ופעם, כשאשתו של גרטנר תפסה אותי, נתנה לי מכות.

היא דיברה עלי. החזקתי את השפופרת חזק וניסיתי להבין כל מלה. היא ענתה למישהו, שדיבר איתה, שהיא מוכנה ללכת לדין תורה אצל הרבי מלובאביץ, אבל שהגרטנרים והחברים שלהם מתנגדים.

בטח שהם מתנגדים. הם באמת מאנשי לובאביץ, אבל חסידיו של בעל התניא, ואינם אוהבים את הרבי. אפילו לימדו אותי לקלל אותו. הייתי אומר שהוא גוי גמור ורק הרבי מסאטמר רבי אמיתי. בכלל, הוא היה אינג'ינר על אניות. זה מנדל אמר לי. הוא לא רב אמיתי, שכל הזמן היה רב ולמד תורה. בשביל זה הוא אומר לחסידים שלו שמותר שבנות ילכו במכנסיים. הוא הולך ברחוב בכותונת, ואשתו הולכת לידו בשמלה קצרה, בלי גרביים. כשהיו מספ־רים לי את הדברים האלה היו יורקים, ככה: „טפו! טפו! זה לא יהודי, זה גוי!“

זנוויל גרטנר היה מתנהג אלי יפה. כשהיו באים אנשים לביקור בביתו, אף פעם לא גירש אותי ולא אמר לי להתחבא. בכל דבר התנהג כאילו לא הייתי ילד חטוף. פעם אפילו בא אליו יהודי מארץ־ישראל, לאסוף תרומות. הכרתי את היהודי. הוא נסע איתנו למירון ולצפת, כשרות בן־דויד לקחה אותי מבני־ברק. הסתכלתי עליו טוב טוב, לראות אם הוא מכיר אותי. אבל הוא לא אמר שום דבר.

אבל אם זנוויל גרטנר בעצמו לא היה אומר לי להיזהר, או להתחבא, היתה אשתו אומרת לי. והיא היתה מספרת לי איך שבמדינת ישראל מרביצים ליהודים דתיים, מכניסים אותם לבית־סוהר וכל מי שהולך עם פיאות צועקים אחריו „איפה יוסלה?“

ידעתי שמדברים עלי וכותבים עלי בעתונים. כי הייתי קורא כל הזמן את הטאג מורגן ז'ורנאל, וידעתי מה שקורה. פעם קראתי גם את השבועון פנים אל פנים מישראל. היה כתוב שם שכבר הגיע הזמן להחזיר אותי להורים שלי. חשבתי הרבה על זה, מפני שפנים אל פנים הוא עתון דתי, והיה כתוב שם שרבנים רוצים שאחזור ארצה. אבל לא אמרתי שום דבר לאיש.

שכונת ויליאמסבורג, שם היה הבית של גרטנר, היא שכונה שיש בה הרבה יהודים בניו־יורק. דווקא מהחסידים של הרבי מסטמאר. אבל אשת גרטנר לא נתנה לי לצאת ההוצה. כל הזמן הזהירו אותי שאם אצא יגלו אותי ואז יהיו להם צרות. יכולתי רק לצאת לחצר של הבית, ולא יכולתי לראות אף אחד משם. כמה פעמים בכיתי! כמה פעמים הייתי אומר שאני כבר לא רוצה יותר שיחזיקו אותי ככה; שכבר ימצאו אותי ויוציאו אותי משם!

אפילו בשבת, כשגרטנר היה הולך עם כולם לבית הכנסת, הייתי אני נשאר לבדי בבית. בשביל זה לקחו אותי מאבא ואמא שלי? שאפילו להתפלל בבית־כנסת לא אוכל? כשהייתי בוכה וצועק שאני רוצה לצאת לטייל, היו מרשים לי לצאת רק בלילה. ואיך שפחדו! הבת שלהם, פרידה, שעבדה בבית־חרושת לסוודרים, היתה מרחמת עלי. וכ־שהיתה חוזרת מן העבודה אחרי ד־צהרים, היתה כל פעם מביאה לי גלידה וגם דב־רים טובים.

★ ☆ ☆

ה היה אחרי הצהרים. כל ה־משפחה היתה ב־בית. בחוץ היה שקט. פתאום — סירנות. בניו־יורק הייתי שומע הר־בה סירנות. כל הזמן המשטרה, ה־אמבולנס ומכבי־אש נוסעים עם סירנות. אבל ה־פעם התקרבה ה־סירנה לרחוב ש־לנו. מישהו אמר: „משטרה! משט־רה באה!“

גרטנר כפי שצייר אותו יוסלה. תווי־הפנים בשני הציורים דומים, אלא שמימין צייר גרטנר בלבן. משמאל צוירו זקנו וכובעו בשחור. בשני המיקרים הוא לובש מעיל ארוך.